

REABILITATSIYA TURLARI: MAZMUN VA MOHIYATI

*O‘razboyeva Maftuna, Norqulova Shukrona,
O‘lmasova Robiya, Qodirova Shohsanam*

*University of Management and Future
Technologies, 2-kurs S550-24PDo‘ guruhi talabalari
Fan: Ijtimoiy Pedagogika*

Annoatsiya: Mazkur maqolada reabilitatsiya tushunchasi, uning mazmuni va mohiyati keng yoritilgan. Shuningdek, reabilitatsiyaning asosiy turlari – tibbiy, psixologik, ijtimoiy va kasbiy reabilitatsiya haqida batafsil ma’lumot berilgan. Reabilitatsiyaning inson salomatligi va jamiyatdagi o‘rnini tiklashdagi ahamiyati tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: reabilitatsiya, tibbiy reabilitatsiya, psixologik reabilitatsiya, ijtimoiy reabilitatsiya, kasbiy reabilitatsiya, sog‘liqni tiklash, moslashuv, kompleks yondashuv

Kirish

Jamiyat taraqqiyoti inson salomatligi va uning ijtimoiy faolligi bilan chambarchas bog‘liqdir. Turli kasalliklar, jarohatlar yoki ijtimoiy muammolar natijasida insonning to‘laqonli hayot kechirish imkoniyatlari cheklanib qolishi mumkin. Bunday holatlarda reabilitatsiya jarayoni muhim ahamiyat kasb etadi. Reabilitatsiya – bu insonning jismoniy, ruhiy va ijtimoiy holatini tiklashga qaratilgan kompleks chora-tadbirlar tizimidir.

Reabilitatsiya nafaqat tibbiy muolajalarni, balki psixologik yordam, ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash va kasbiy tiklanishni ham o‘z ichiga oladi. Shu bois u ko‘p tarmoqli va uzluksiz jarayon hisoblanadi. Ushbu maqolada reabilitatsiya turlari, ularning mazmuni va mohiyati keng va atroflicha yoritiladi.

Reabilitatsiya tushunchasi va uning mohiyati

Reabilitatsiya tushunchasi lotincha “rehabilitatio” so‘zidan olingan bo‘lib, “tiklash”, “qayta tiklash” degan ma’nolarni anglatadi. Bu jarayon insonning yo‘qotilgan yoki cheklangan funksiyalarini qayta tiklash, uning mustaqil hayot kechirish imkoniyatlarini kengaytirishga qaratilgan.

Reabilitatsiyaning asosiy mohiyati shundaki, u insonni nafaqat kasallikdan davolash, balki uni jamiyatga qayta moslashtirishni ham ko‘zda tutadi. Ya’ni, reabilitatsiya jarayonida insonning jismoniy sog‘ligi bilan bir qatorda uning ruhiy holati, ijtimoiy mavqei va kasbiy faoliyati ham inobatga olinadi. Zamonaviy yondashuvlarga ko‘ra, reabilitatsiya individual xarakterga ega bo‘lib, har bir

bemorning ehtiyojlari va imkoniyatlariga qarab tashkil etiladi. Bu esa uning samaradorligini oshiradi.

Tibbiy reabilitatsiya

Tibbiy reabilitatsiya reabilitatsiyaning eng muhim va asosiy turlaridan biri hisoblanadi. U kasallik yoki jarohatdan soʻng insonning jismoniy funksiyalarini tiklashga qaratilgan. Bu jarayon dori-darmon bilan davolash, fizioterapiya, davolovchi jismoniy mashqlar, massaj va boshqa usullarni oʻz ichiga oladi.

Masalan, insult, yurak kasalliklari yoki jarrohlik amaliyotidan keyin bemorlar uzoq muddatli tibbiy reabilitatsiyaga muhtoj boʻladi. Bu jarayonda shifokorlar, fizioterapevtlar va boshqa mutaxassislar hamkorlikda ishlaydi. Tibbiy reabilitatsiyaning asosiy maqsadi bemorning sogʻligʻini maksimal darajada tiklash, uning harakat faolligini oshirish va kundalik hayotga qaytishini taʼminlashdan iborat.

Psixologik reabilitatsiya

Psixologik reabilitatsiya insonning ruhiy holatini tiklashga qaratilgan boʻlib, ayniqsa ogʻir kasallik, stress yoki travmatik vaziyatlardan keyin muhim ahamiyatga ega. Bunday holatlarda insonda qoʻrquv, tushkunlik, ishonchsizlik kabi salbiy holatlar yuzaga kelishi mumkin

Psixologik reabilitatsiya jarayonida mutaxassislar bemorga ruhiy yordam koʻrsatadi, uning ichki muammolarini bartaraf etishga koʻmaklashadi va hayotga boʻlgan ijobiy qarashlarini shakllantiradi. Bu jarayonda suhbatlar, psixoterapiya, treninglar va boshqa usullar qoʻllaniladi. Ushbu turdagi reabilitatsiya insonning oʻziga boʻlgan ishonchini tiklashda, stressni yengishda va jamiyatga moslashishda muhim rol oʻynaydi.

Ijtimoiy reabilitatsiya

Ijtimoiy reabilitatsiya insonni jamiyatga qayta moslashtirishga qaratilgan jarayondir. Bu ayniqsa nogironligi boʻlgan shaxslar, uzoq muddat kasallikdan aziyat chekkanlar yoki ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlar uchun muhimdir.

Ijtimoiy reabilitatsiya doirasida insonlarga turli ijtimoiy xizmatlar koʻrsatiladi, ularga taʼlim olish, ish topish, jamiyat hayotida faol ishtirok etish uchun sharoit yaratiladi. Shu bilan birga, ularning huquqlari himoya qilinadi va ijtimoiy moslashuvi qoʻllab-quvvatlanadi. Bu jarayon insonning oʻzini jamiyatning toʻlaqonli aʼzosi sifatida his etishiga yordam beradi.

Kasbiy (mehnat) reabilitatsiya

Kasbiy reabilitatsiya insonning mehnat faoliyatini tiklash yoki unga yangi kasb oʻrgatishga qaratilgan. Bu ayniqsa sogʻligʻi tufayli avvalgi ish faoliyatini davom ettira olmaydigan shaxslar uchun muhimdir.

Kasbiy reabilitatsiya jarayonida insonning qiziqishlari, imkoniyatlari va sogʻligʻi hisobga olinadi. Unga mos kasb tanlash, qayta oʻqitish va ishga joylashishda yordam beriladi. Bu turdagi reabilitatsiya insonning iqtisodiy mustaqilligini

ta'minlash, uning jamiyatdagi o'rnini tiklash va o'ziga bo'lgan ishonchini oshirishda muhim ahamiyatga ega.

Kompleks reabilitatsiya

Zamonaviy yondashuvlarda reabilitatsiya ko'pincha kompleks tarzda amalga oshiriladi. Ya'ni, tibbiy, psixologik, ijtimoiy va kasbiy reabilitatsiya birgalikda olib boriladi. Bu esa jarayonning samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Kompleks reabilitatsiya insonning barcha ehtiyojlarini qamrab oladi va uni har tomonlama qo'llab-quvvatlashga qaratiladi. Bunda turli soha mutaxassislari birgalikda ishlaydi va yagona reja asosida faoliyat olib boradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, reabilitatsiya inson salomatligi va hayot sifatini tiklashda muhim ahamiyatga ega bo'lgan murakkab va ko'p qirrali jarayondir. Uning turli turlari – tibbiy, psixologik, ijtimoiy va kasbiy reabilitatsiya – bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lib, insonni har tomonlama tiklashga xizmat qiladi.

Reabilitatsiya jarayonini to'g'ri tashkil etish orqali insonlarning jamiyatga qaytishi, ularning faol va mustaqil hayot kechirishi ta'minlanadi. Shu bois, reabilitatsiya tizimini rivojlantirish va uni amaliyotda keng qo'llash zamonaviy jamiyatning muhim vazifalaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xaydarov. S.A.(2026). Pedagogik risklarni boshqarishda globallashtirish jarayonlarning ahamiyati. International scientific journal. Interpretation and researches. 1(73).
2. Xaydarov. S.A. (2026). Pedagogik risklarni boshqarishning nazariy asoslari va globallashtirish jarayonidagi ahamiyati. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 3(1). 159-164.
3. Хайдаров С. (2025). Оилаларда фарзанд тарбиясига рухий таъсир ўтказиш. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
4. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.
5. Xaydarov. S.A.(2026). Migratsiya sharoitida pedagogik risklarni boshqarishning nazariy-metodologik asoslari. Inter education and global study. 4.(1). 246-255.
6. Xaydarov. S.A.(2026). Migratsiya sharoitida yoshlar tarbiyasi: pedagogik risklar va ularning kelib chiqish sabablari. Maktabgacha va maktab ta'limi jurnali. 1.(2). 704 -707.